

ITATXURAK ETXEAN

(Drame en trois actes)

ACTE I

Personnages:

MANEZ: Grand-père, 70 ans, grand, énergiaue et dur.
GAXUXA: Sa femme, figurante, gaga, avec de rhumatismes.
ARROXA: Leur fille, 30 ans, un peu lasse et aigrie.
MAÑE et MADDI: 10 et 6 ans, enfants d'ARROXA
BOULANGER: Pas d'âge, parlant rondement.
GASTON: Marchand de tissus, 40 ans, mielleux.

Décor: Cuisine Basque

SCENE I

MANEZ, GAXUXA, ARROXA, MAÑE et MADDI

ARROXA (*aux enfants*): Ean zoazte kanporat ixtant bat. Hagozte han arratseko bolanjeraren zaint. Eta hemen iragaitian errozue sartzeko... Ogia behar dudala.
MAÑE: Bon... ontsa da ama... ale zato Maddi.
MADDI: Eta noiz janen dugu, ama?
ARROXA: Janen duzue ogia jinen deneko eta gero oherat joanen zarezte.
MAÑE: Bon... kañiketan hartzen ahalko gira, ama?
ARROXA: Ba bainan ez gero eni bolanjeraren otoz urrunterat utz, geldiarazi gabe, zuen kañikekin.
MAÑE: Ez, ez ama.

(*Les enfants sortent*)

SCENE II

Les mêmes

MANEZ: Egun paga eguna... Paga eguna, mama eguna... Non dun ba engoitik hire senharra mamateian... Ez dun phitsik erraiten?
ARROXA: Zer nahi duzu erraitea... Ene senharra da... Ez litake pollit zu,ene aitaren kontra mintzatzen banintz... Ez naiteke ere mintzaene senharraren kontra.
MANEZ: Orai ikusten dun bizia nola den... Horrekin ezkondu nahi zunan... Horrekin baitezpada... Gure erranak ez zitunan konda... Orai hor dun.
ARROXA: (lasse): Ba, aita, ba... Lehen ere erran dautazu gauza bera.
MANEZ: Emaztia, haurrak etxian... Jakin gosia, misaria duela... Eta, bera paga hunki orduko ostaturat... Han, zurrutian, jokuan, destenorez, azken sosa xahutu artino... Egun ere noiz ethoriko othe da?...
ARROXA: Ba, ethorriko da ba.
MANEZ: Ba, noiz... Bihar goiz aldian segura, arraila, moltsa tturrindua, bihar laneko ez on... Ha, horra zer suhiaren jabe behar ginan, hire ama eta ni, gure xahartasunaren alegeratzeko... Alaba bakarra... Ezkondu hintzen, hire Antonekin, gure erran guziengatik... Eta orai hor haiz hire bi haurrekin... Eta noregain? Gure gain... Gu xaharrak zuen hazle.
ARROXA: Ba egiten dugu ba gure doia.
MANEZ: Nundik egiten duzue zuen doia? Gure etxeann, gure muble eta linjan biziz ba, eta guretik janez, ba... Bertzenaz ez...
ARROXA: Ez balinbazare kontent, aski gaitutzu kanporat manatzea... (Enervée, elle se met à pleurer).

MANEZ: Ez bahintz hi hor, eta haurrak ez balire hor, aspaldian hire senharra kanporat manatua izanen ninan... Zuetaz nun urrikaltzen... Zuetaz urrikaldurik, zauzter etxe huntan onhartu. Ez hartaz... Kanpoan baitzinezten, bilhuziak, nehok ezin ikuusiak (*silence*).

SCENE III

Les mêmes, les enfants et LE BOULANGER

MAÑE eta MADDI (*entrent en courant*): Bolanjerra, ama, bolanjerra.

ARROXA: Bon, errozue ekar dizan bi kilo...

(*Les enfants sortent, ARROXA va chercher de l'argent dans une bourse, compte et fait triste mine de n'en pas avoir assez pour payer son pain*)

BOULANGER (*entrant*): Agur jaun-anderiak... Zonbat kilo?

ARROXA: Ekaitzu biga.

BOULANGER: Horitzu... 70 libera...

ARROXA: Horitzu 30 libera... Gaineratekoak gero emanen dauzkitzut

BOULANGER: Ba, agian, ba... Hilabethe bat eta erdiko ogia zor dautazu... Pentsatzen dut egungo senharraren paga hartu eta nitaz orhoituko zarela...

ARROXA: Ez ditut ez ukhatzen...

BOULANGER: Ez haatik pagatzen ere...

ARROXA: Ez da bethi posible... Ahal dena egiten da.

BOULANGER: Bethi, egungoa hola joanen da oraino... Bainan bihartik goiti, ez badautazu phitsik emaiten, ez ene ogiaren gainean konda... Agur. (*il sort*)

(*La mère prépare le bol de lait des enfants et de la grand-mère*)

SCENE IV

MANEZ: Bolanjerian ere ziloa... Bat gehiago tapatzeko... Orai artino egin dinat frango... ba tapatu ditinat zuen zilotarik frango, ba ageriak eta ba gordeak, bainan hemendik goiti ez zanala konda ene gainian!!! Gure moltsa, xaharrena ere ari dun ttipitzen... Gu ez gitun laneko on... Eta ez gitun laneko on direnen hazten ariko... Hiru konduak eginden ditun Antonekin.

(*La mère pleure sans répondre*)

MAÑE: Ama, zer dun egun hoin trixte?

ARROXA: Phitsik, phitsik, haurra... Ja zak.

MAÑE: Ama, non da aita?

ARROXA: Ostatuan, dudarik gabe.

MAÑE: Zertako ez da jin etxerak, bertzeak bezala lanetik segidan?

ARROXA: Ez zakiat, ez zakiat... Ja zak hor ixilik.

(*Silence*)

MAÑE: Ama, errientak eman dauku egun arratsian ikasteko biharko leizionia... Aitaren beha egonez, ikasiko dut...

ARROXA: Ez egun... Jan eta oherat joanen zarezte.

MAÑE: Ba eta gero bihar ez dut phitsik jakinen... Gero puni izanen naiz.

ARROXA: Ez hiz puni izanen.

(*Silence*)

MAÑE: Aita eskas, dena eskas... Ez dirurik, ez eskolarik, ez etxeko bizirik.

(Silence)

ARROXA: Bon haurrak... Goazen oherat...

MAÑE: Oh... jadanik...

ARROXA: Ba, ba... hale... Emozue potta aitatxi-amatxiri... Hale, nola erraite den.. Jainkoak diozuetela gau on...

(On s'embrasse)

MADDI: Eta aita?

ARROXA: Gure etxeen aitarik ez da.

MAÑE: Jainkoak dizuela gau on aitatxi... Gau on amatxi...

(La mère les mène au lit)

MANEZ: Gure etxeen aitarik ez da... Ez balitz, hobe... Baita ba, haatik... Denen ahalgearentzat... (Il enlève le bol des mains de sa femme) Hola jinen othe zauku egun ere?... Azken paga egunean, hiru egunez ez zen freskatu... Sos bat ez zuen ekharri etxerat... Azken haurren alokazionea, oso-osoa berak iretsi zuen... Eta oraino bakia emaiten balu bederen... Hunarat jin eta, dena balentria tzar... Dena mehatxu. Berea bertzerik ez entzun nahi... Ezdeus batentzat, berdin kanibeta jalitzen... Ah, hura hura gurea, kanibeta! (à sa femme) Zato, zato, oherat lagun...

(Il l'aide jusqu'à la porte de sa chambre, et ARROXA arrive))

ARROXA: Zato, ama, bilhuztuko zaitut, haurrek orhoitzak egin artian...

(Tout le monde sort de la cuisine, sauf MANEZ)

MANEZ: (Se mettant les souliers): Ikusi behar diat ba nun dabilan... Ez nukene orhoitian egundaino inoleren bilarat izan ostatuan... Egun izanen duk lehen aldia... Gaizki edo ontsa jaliko nizan ez zakiat... Kutx ala pil... Ez enegatik... Bainan ttipi horiengatik... Gaixuek, ez baitute hobenik horiek... Gizon batek nun du bihotza, hola haut eta emaztiaren sofriarazteko, bere plazertzar batzuengatik... Eta hori ene familial behar nian ikusi.

SCENE V

ARROXA (revenant): Norat ari zira, aita, zapata horiekin?

MANEZ: Ostaturat, Antonen bilarat...

ARROXA: Oh, aita... hobe duzu ez juaitia... Zaude hemen... Ez duzu Anton makurtuko besterik...

MANEZ: Makurtuko, makurtuko? Ez, egina den baino gehiago... Bertze molde gehienak debaldetan entseatu ditinat... Ikusi behar dinat huntarik zerbaik horerik jaliko dudan...

ARROXA: Aita, beldur niz nehin ere baino handiagokoak beharko ditugula pasatu.

MANEZ: Ez hadila kexa, ez... Atxikiko diun ba izaria... Itzuli bat eginen dinat bakarrik, ikusteko nun dabilan eta norekin... Nik ez zakonat kalapita biderik emanen, berak ez badu emaiten.

ARROXA: (au père sortant) Laster gibelarako zare?

MANEZ: Ba, itzuli bat egin eta. (Il sort)

(ARROXA se met à coudre au coin de la table... On frappe à la porte)

SCENE VI

ARROXA (allant ouvrir): Nor da hor?

GASTON: Ni... Gaston.

ARROXA: Ah... Oraino ere diru galdezkarria.

GASTON (*entrant*): Zer, bakarrik zirea?

ARROXA: Ba, haurrak ohian ditut... Gizonak kankoan.

GASTON (*s'asseyant*): Zure oihalen notaño batekin jina nintzen.

ARROXA: Oh, gaixoa...

GASTON: Zer duzu?

ARROXA: Horra... Badakit... Kexatuko zira... Joan den hilabetean ere deus eman gabe igorri zaitut eta egun ere gauza bera egiterat bortxatua naiz.

GASTON: Dirurik ez baituzu... Eta senharraren paga?

ARROXA (*pleurant*): Senharraren paga ba... Badakizu nolakoa dudan senharra... Orai ere han dut ostatuan... Aita bilarat joana... Segur naiz, egun ere paga guzia han xahutuko duela...

GASTON (*tendre*): Gaixo Arroxa... Ez zazula nigarrik egin... Akomodatuko dugu ba notaño hori... (*il lui caresse les cheveux*) Malurus da ba haatik holako emazte xarmanta, holako gizon abre baten besoetan ikustea... (*il veut l'embrasser... ARROXA se leva brusquement lui administre une claque*)

ARROXA: Holakorik ez... Pobre naiz, bainan honesta nahi dut...

GASTON: Bon, bon, bon!!! (*il reprend ses affaires*)

ARROXA: Eta zoazi kanporat...

GASTON: Bon, jinen naiz gero notarekin... (*il sort*)

(ARROXA se rassoit... se frotte les cheveux... Regards lointains... Puis se mer à pleurer en sanglotant)

RIDEAU

ACTE II

Personnages:

AUBERGISTE: 70 ans, professionnel.
XURRUP: facteur, 40 à 50 ans, nerveux.
KLIKERO: cantonnier, ,40 à 50 ans, lourd.
BETIRI: chasseur, 40 à 50 ans, joyeux vivant.
ANTON: 30 ans, nerveux, mauvais.
MANEZ: déjà vu.
BOLANJERA: déjà vu.

SCENE I

XURRUP, KLIKERO et L'AUBERGISTE

XURRUP: Gu, konprenizak, gobernuko gizonak gaituk... Hi kantoniera eta ni faturra...
Gobernuko gizonak... guk galonak baitiagu... Ez gaituk nornahi.

KLIKERO: Ba, ohartua nintian.

XURRUP: Hortako guk behar diagu gure gobnernuaren alderdia atxiki... Konprenizak gure
nagusia duk, eta nagusiaren alderdia behar diagu atxiki.

KLIKERO: Nagusiaren alderdia... Atxikiko die ba berek... Ni ez... Ni ez... Ni ez nuk hortakoa.

XURRUP: Bainan konprenizak...

KLIKERO: Berdin dik... Ni ez nuk hortakoa... Biba errepublika... Egundainotik ni gorri badakoa
nuk gero...

XURRUP: Bai, ni ere muthikoa...

KLIKERO: Ez, ez duk egia... Orai aithortu duk nor hizan... Hi nagusien alderdikoa haiz.

XURRUP: Bainan konprenizak ene arrazoinamendua...

KLIKERO: Ez dik balio ukatzia... Aithortu duk bardin... Hail, hail, ire zuri bandarekin.

XURRUP: (le prenant au cou): Holakorik ez zakala erran, Klikero... Ithotzen haut. Ni gorria nuk
gero... Hi bezala...

KLIKERO: Bon, egintzak beraz oihu nik bezala: Biba errepublika.

XURRUP: Ban eta beldurrik gabe oraino: Biba errepublika;

KLIKERO: Eta biba... nola zuen bertze hura ere... Hura ere behar dik oihu egin...

XURRUP: Zoin bestea?

KLIKERO: Biba ana... ana... anakizta, edo nola zen ba hura?

XURRUP: Anamita?

KLIKERO: Anamita, anamita... Ba, holako zerbaite bethi... Biba anamita ba... Eta ene bandakoa
balin bahaiz, horiek beharko dituk oihu egin... Biba errepublika eta biba ana...
anamita, edo bethi holako zerbaite.

XURRUP: To, Anton eta Betiri ehiztaria.

SCENE II

Les mêmes plus ANTON et BETIRI

ANTON: Ni, Anton, guti on. Heup... Denek egizue nik bezala... Heup... Egiten ez duenak paga...
(Tous crient, sauf KLIKERO) To, hik paga.

KLIKERO: Ez diat pagatuko.

ANTON: Ba beharko duk egin, nahi baduk edan... (*il lui enlève le verre de devant*) Edo edan
gabe egonen haiz.

KLIKERO: Utzak baso hori hor, xuhur balinbaduk...

ANTON: Bon, pagazak pinta at... Aski huen heup egitia...

KLIKERO: Ez, ez diat pagatuko.

ANTON: Ba, pagatuko duk.

KLIKERO (*saisissant Anton au cou*): Ah, pagatuko duala... ikusiko diagu nok duen pagatuko...

(On les sépare)

BETTIRI: Bon, nik erranen diat nok beharko duen pagatu.

ANTON: Nok bada...

BETTIRI: Horra, zuek biak zakurrak... Nik barne huntan nimbait erbia gordeko diat... Erbia hunako karta pare hau... Hau lehenik atzemanen duenak ez pagatu behar...

ANTON: Nun ezarriko duk?

BETTIRI: Hemen, nimbait, lurrian... Aski duzue ihiztorrak erbia bezala hunen ondotik ibiltzea... Hale itzuk, eta eman begiak paretari... Bon, hola... (*il cache le jeu de cartes*) Bon, ale Taio eta Flix, ale mia erbia... (*ANTON et KLIKERO, aboyant comme des chiens de chasse, à quatre pattes font la recherche des cartes... les autres les encouragent de la voix et du geste*)

ANTON: To, hemen tiat... (il les rapporte à la bouche à BETIRI, qui les reçoit (à l'apporte)

BETTIRI: Bon... Orai, jar gaiten... Eta hor baitiat lapin basa bat... ostalerra sarriko preparatuko daukuzu lapin hori... Artian, ttotta bat edanez musean ariko gaituk... Bota kartak ostalerra.

SCENE III

ANTON: Bost ehun libera partida.

BETTIRI: Deubrua, sosian hiz... Seinale duk egun huela paga...

ANTON: Bost ehun libera... Sos bat gutiago ez nuk ari.

KLIKERO: Ni ez nuk diru hortan ariko.

XURRUP: Ni ere ez...

BETTIRI: Ni berriz bortz ehun libera tzarrentzat ez nuk ariko... Mila libera nahi baduk.

ANTON: Mila libera... Mila libera... Bon... Ez nuk mila libera partida ariko. Mila libera karta kolpia nahi baduk.

BETTIRI: Nahi baduk... Hire moltsa hori atxikiko diat ba.

KLIKERO: Bon, aski duzue buruz buruka artzia... Gu ez gaituk ari prezio hortan

BETTIRI: Ari hisa buruz buruka?

ANTON: Ba, beldurrik gabe...

BETTIRI: Bon, bota aintzinetik jokak... Karta kolpian, tanto gehienik egiten duenak, tiratuko dik mila liberakoa.

SCENE IV

BETTIRI: Ordo lehena.

ANTON: Kanta... Errege, zaldi, zazpia.

BETTIRI: Errege, zaldi, zango... Mila liberakoa ene... Jalitzen ahal duk hire hamabosta... Laster arinduko hut.

ANTON: Joka berritz milana libera...

(*Ils continuent à jouer, perdant et gagnant tour à tout à peu près à égalité... Entre le beau-père, les joueurs ne s'aperçoivent pas de sa venue... Il se fait servir à l'écart*)

OSTALERRA (à MANEZ):...He... Sosian duzu suhia...

MANEZ: Zertaik doizu hori?

OSTALERRA: Mila libera karta kolpia parioan ari baita...

MANEZ: Zer?... (*il s'approche des joueurs qui ne l'ont pas encore aperçu... ANTON bien de perdre mille francs. Enlevant les cartes*)... Malurusa... Nahi duk karta eta pario zoro horiek bere gisa uzten ditukala?...

ANTON (étonné): Zu, zertarat jina zira hunarat?

MANEZ: Zertarat jina naizen?... Baduk kopeta galatzeko?... Hire bilarat.

ANTON: Aski haundi niz, zu gabe, nihaur etxerat sartzeko.

MANEZ: Trixe malurusa... Etxian han zagozik emaztia eta haurrak sos horren ondotik nigarrez... Eta hik baduk kopeta horien ahurtaraka parioan aurthikitze?...

ANTON: Zu okupa zaite zure diruaz eta ez eniaz... Nik badakit zer egiten dutan...

MANEZ: Badakikala zer egiten dukan... Oxtian ere bolanjera han zuian diru galdeka... Hilabethe bat eta erdiko ogia zor diok. Hire haurrak han zagozik erdi miserian. Eta, horiek guziak jakin-eta, ez hiza ahalge ere hemen destenorez, hola zurrian egoiteko.

ANTON: Zoazi airetto gero jin bidetik... Ni hunat nardatzerat jina balinbazira... Bertzenaz jin bidea nihauk har araziko dautzut.

MANEZ (*le saisissant au cou*): Zer. Krepautua, arnoz usaindu txarra... Hikene adineko gizon bat izituko dukala. Hik.

(*On les sépare*)

ANTON (*se débattant*): Hil behar diat... Hil behar diat... Ekazue kanibeta... Nun dut kanibeta...

MANEZ: Utz-azue libro... Eman dezala kanibetarekin. Emak, on balinbetaiz... Bethi kanibeta... kanibeta... Uste du bere espantu txarrekin izitzen gaituela.

OSTALERRA: Zoazi, zoazi, Manez... Hobe duzu joaitea... Hagozte ixilik... Ostatuan ez egin ixtoriorik eni.

MANEZ: Etxerat ari niz... Bainan, ez gero horren beldurrez... Han dagotzinengatik... Horren eskasian, gizon batek behar baitu etxian.

SCENE V

ANTON: Ikusten duk gizon hori... Nik hori, hilen diat holako aldi batez...

BETTIRI: Ale, ale... Hago ixilik... Har ditzagun gure mila liberakoak eta gauden hortan?

ANTON: Zer, gauden hortan?... Mila libera joka aintzina...

BETTIRI: Ez muthikoa, ez.... Hobe diuk gelditzia.

(*Les autres approuvent BETTIRI*)

ANTON: Ez eta ez... Gurutzia egiten diat... Edoi hire moltsa hustuko diagu edo enia... Bainan egun ez nuk sartuko etxian, edo aberasturik edo tturrindurik baizik... Ala beldur hiz?

BETTIRI: Batere beldur... Hirugatik ari nuk.

ANTON: Bota beraz kartak... Mila libera karta kolpia... (*Ils rejouent, de nouveau à chances égales...*)

(*Entre LE BOULANGER*)

BETTIRI (*à ANTON qui vient de perdre*): To, orai duk hire tturrintzearen hastapenbura...

ANTON: Ene turrentzia... Errak uste dukala... Baditiat gero barne huntan zer-nahi mila liberako... To, behazkik... Bat, biga, hiru...

BOLANJERA: Errak, errak... Ordu hukek pentsatzen bahu eni ere, hoin aberats hizenez geroz.

ANTON: Zuk ez duzu phitsik ikustekoenea diruarekin.

BOLANJERA: Phitsik ez ikustekorik... Hilabethe bat eta erdi huntako ogia pagatu eta, hola mintzatzen ahalko haiz... Ez lehenago.

ANTON: Ba ez zare ditu behardun hetarik.

BOLANJERA: Batere ez dakik... Bethi ez duk hortan... Zor dautak eta behar duk pagatu zorra.

ANTON: Hori geroxago ikusiko.

BOLANJERA: Orai arte pena hartzen nian zuetaz, bainan hemendik goiti, ikusiz nola ari ziran, ez nuk batere lotsa izanen jaun kaxketadunen zueri igortzeko.

ANTON: Ni ere ez, zuri...

BOLANJERA: Eni jandarmak. Zerendako?

ANTON: Ohointzan ari zirelakotz.

BOLANJERA: Ohointzan ni... Nun ikusi nuk ohointzan. Errak berritz holakorik...

ANTON: Ba, zu ohoin bat ederra zira... Ohointatik aberastua... Irinaren orde sahia salduz...

BOLANJERA: Hori soberaxko duk haatik... (*il le jette à terre*)... Nun ikusi nuk irinaren orde sahia saltzen? Nun? (*ils roulent à terre et se debattent*)

BETTIRI: Kasu emak, kasu emak... kanibeta eskuan dik...

BOLANJERA (*poussa un hurlement... Il a reçu un coup de couteau au ventre*)

ANTON (*se relevant et montrant le couteau sanglant...): Ez hurbil eneganat edo lehena garbitzen dut... (puis il quitte précipitamment la salle. On enlève le blessé qui gémit...)*

OSTALERA: Emazue laster sahetseko ganbera hortarat... Oh, oh... Horren beharra ginian... Bettiri zazi laster medikuketa... Eta zu, faturra, jandarmaketa. Gizon trixte izigarria ez den bada hori... Bethi bere kanibeta txarrarekin... Eta, ene ostatuan... Ostatu erdian... Zer izaznen othe dut orai punimendutzat... Kanpoan nunbait ezin egin lan hori... Hemen egin behar, ostateu bethian... Ha, gizonak, gizonak xorta bat edanez geroz, ez daki zer egiten duen.

ACTE III

Personnages:

MANEZ
GAXUXA: (figurante)
ARROXA
ANTON
XURRUP
MAÑE et MADDI: (figurants)

SCENE I

GAXUXA, ARROXA et MANEZ

(ARROXA toute seule... On entend un gémissement en chambre... ARROXA va voir et ramène sa mère, qu'elle installe au coin du feu)

ARROXA: Ah, gaixo ama... Zu ere, aita gabe, ohian ezin egon... Jinen da ba laster... Antonen bilharrat joana da... (*monologue*)... Nun ote dabiltza bada, bat ala bertzea... Ho, gizonak. Balekite zonbaitetan zonbat sofriarazten duten amaztekier... Hemen bakarrik gau bethian... Eta noiz eta nola jinen othe da azkenian... To norbait heldu... Ez, ez da hura hoin ixilik ethortzen. Aita segura...

MANEZ (*entrant*): Jinkoak gabon.

ARROXA: Eta?

MANEZ: Han no, han...

ARROXA: Ostatuan?

MANEZ: Ostatuan ba.. Nun nahi dun izan dadien...

ARROXA: Edana dea?

MANEZ: Ontsa bertzelakatua behar liken, hala ez izaiteko...

ARROXA: Tzarrian dea?

MANEZ: Baa... Usaiako hartan... (*silence*) Gizona, gizona, jolakatzen ahal dela... Nik ez ditut holakoak gizonak deitzen... Nik abriak deitzen ditut.

ARROXA: Zer ari da?

MANEZ: Zer ari den?... Zer ari den?... Hau trixte dohakabia.

ARROXA: Zer ari? Eskamilan?

MANEZ: Hobe luken, naski...

ARROXA: Zer ba?

MANEZ: Zer ba, zer ba... Mila libera karta kolpia, musean ari dun... Trixtea familia hemen... Jakin nola duen etxia... Eta hura han, larruko ahorretaraino, dena xahutzen... Beriak eta bestenak... Trixtea...

(*On frappe à la porte, apparaît XURRUP*)

SCENE II

Les mêmes plus XURRUP

MANEZ: Ies... Hi tenore huntan, Xurrup...

XURRUP (*embarrassé*)... Ba, heldu niz... Anton hemen dea?

MANEZ: Ez, ez duk hemen. Zer gertatzen da?

XURRUP: Phitsik, phitsik... Bainan, horra heldu nintzen... Ni gero zurekin egundainotik adixkide izan naiz gero... Ni naiz gero zuen faturra. Eta nik, ez dut gero ixteriorik nahi zuekin...

MANEZ: Zer derasak.

XURRUP: Ba, ostalerrak igortzen nu jandarmaketa... Ni jandarmaketa johan niz. Haatik ez dut gero ixteriorik nahi zuekin, gero...

MANEZ: Bainan, muthikoa ez diat phitsik konprenitzen... Zerbait argi zak.

XURRUP: Ba, Antonen preso altxarazteko... Ni jandarmaketa noha... Bainan ostalerrak igorririk gero... Konpreni azue... Ez naiz gero ni jahan... Ostalerra da aintzineko.

ARROXA: Oh, zer dute? Anton preso altxatu behar. Zer egin du oraino?

XURRUP: Oh, phitsik, phitsik... Handi-handirik ez. Bainan konpreni azue... Nik ez dut gero egundaino ixtoriorik ukan zuen familiarekin... Eta, ez dut gero ukan nahi ere...

MANEZ: Bainan muthikoa errak garbiki zertan habilan... Antonek zer egin dik?

XURRUP: Ba, bolanjera... bolanjerari... zerbat eman dio... Kolpe tzar bat... Ba, ba kolpe tzar bat.

ARROXA: Oh, ez du hil bederen?

MANEZ: Ez, ez... Bakarrik otoan juan beharko du medikurat... Ba, behar bada Baionarat ere... Ba, ba, bainan ez da hortan... Nik bethi ene burua garbitzen dut... Jendarmeri erraiterat abian naiz...

(ARROXA se lamente et pleure)

MANEZ (*impatienté*): Hail, muthikoa... Hail eta bakia emak... (*silence... à ARROXA*) Zaude ixilik, zaude ixilik, othoi... Horren beharra ginian orai berritz.

SCENE III

ARROXA: Segidan jali behar dut... Ikusi behar dut zer pasatzen den...

MANEZ: Ez, hago hemen... Ez dun hau hire jalgitzeko tenora... Joanen nun nihaur... (*il se prépare*)... Trixtia, trixte malurusa... Miseriaren ondotik desohoria... Horra zer behar gindian ikusi.

SCENE IV

ARROXA: To, horra Anton.

ANTON: Gabon (*séchement*)... (*il entre... s'asseoit au coin de la table...* Personne ne dit rien... Furieux...)... Eh bien, zer duzue hola behatzeko eni?... Hala ez nuzue ezagutzen?...

ARROXA (*se met à pleurer en sanglotant*)

ANTON: Zer? Nigarrez... Ez duzu beste afaririk emaiteko... (*ARROXA lui sert une soupe. ANTON goute la soupe et repoussant violemment l'assiet*) Emaiten ahal duzu zerri phazkarat hori... Phu... (*ARROXA pleure...*) Aski badut... Aski nigar entzunik... Ni naiz gero nagusi etxe huntan... (*il fait une cigarette*)... Eta nik dut hemen manatuko... Eta beharko duzue denak obeditu eni... Eta ez naiz gero nehoren beldur ni... Badakite eni atakan lotu direnek, zer gosta zaioten gero... (*il va prendre du feu au foyer... Repoussant grossièrement la vieille qui le gène pour prendre le feu*)... Eta sar zango horiek, pixka bat... Zuek... Zaharrak zuek... Hor zuen aintzindei horiek ezin beratuz balinbazauzte.

MANEZ (*se lèvant*): Zer erran duk?

ANTON: Ba, nik phu egiten dut zaharretaz ere... Etxe huntan ni naiz gero nagusi.

MANEZ: Nahi dukana eginen duk... Bainan kasu eginen duk hire solas eta jestueri... Xaharreri jazartzen bahaiz, izanen duk gero nun mintza...

ANTON (*saisissant MANEZ au cou*):... zer duzu zuk. Zahar burrunbalari tzarra zu...

MANEZ: Nahi duk uzten nukala begisa... (*il le pousse violemment et le jette par terre*)... Mozkor, edan trixtia... hi...

ANTON (*essayant de se relever, dit des mots incohérentes... Les enfants viennent à la cuisine et pleurent en disant: "Oh, aita, aita..."*) Haur tzar horiek oherat... Ni naiz gero hemengo nagusi... Oherat...

MANEZ (*à ARROXA*):... Hail ematzin ba oherat...

ANTON: (*S'asseoit péniblement au coin de la table, et commence un monologue incohérent*).... Ni ez naiz gero nehoren beldur... Jin ditela hunarat. Jin ditela jandarmak nahi badute... Kanibeta hemen dut gero, kanibeta (*il tire son couteau et le plante sur la table*).. Hola, hola sartuko doitet... Ez naiz beldur gero, nahi banute hil ere gero... (*s'excitant*) Nun dira jandarmak, nun dira...

MANEZ: Ba, nahi baino goizago hor izanen dituk.

ANTON: Jin ditela, jin ditela... Lehen arrapatzan duana hilen dut... Hilen dut... Ez naiz batere heien beldur gero... Ale guazin... Nun zarezte ba... (*il prend son couteau et sor, en en frappant l'air*)... Jin ditela... Jin kapable balinbadira...

ARROXA: Oh, aita norat ari da? Ez zazula utz joaiterat.

MANEZ: Utzan, utzan... Freska dadien nunbait. Ba ez dun urrun joanen ez...

ARROXA: Oh, beldur naiz... Odola ere bazuen kanibetian... Zer egin othe du?

MANEZ: Hum... ez zakinat... Deus onik ez naski.

ARROXA: Oh, aita, behar zenioke ondotik segitu.

MANEZ: Ez, segurki... Aski din berak ibiltzia... Goberna dadiela ahal bezan ontsa. (Silence)
Amak zangoak hotztauk ditin... Ekaitzin ttapiak hunarat... Ah, gaixo gu... Zaharra nehork ez ikusi nahi gehiago mundu huntan... Ez dinau ba nehorri zorrik... Gure bizi guzian lanian leher eginak ari izan gitun... Gure hoben bakarra, zahartu girela... Gaixo haurra... Horien mendia ere ez dun hobia heldu... Maiz xahurrentzat idor den mendia, haurrentzat ere idor dela, errana dun... Egia... (à sa femme)... Ari zauzkitzia berotzen zango horiek... Zerbait beroki hobe ziniogu preparatzia... Hau hoztu dun ni hemen ez nintzalarik. Trixte hura... Nun othe dabil.

(*On frappe à la porte... apparait XURRUP*)

SCENE V

GAXUXA, MANEZ, ARROXA et XURRUP

ARROXA: Zu berritz ere hemen Xurrup... Zer gertatzen da? Gure gizon hura ikusi duzia?

XURRUP: Ba... ez daene falta... Ez daene falta...

ARROXA: Zer ez dela zure falta...

XURRUP: Bere falta du... Zendako kanibeta jali diote jandarmeri...

ARROXA: Kanibeta jali baitiote jandarmeri...

XURRUP: Ba, nik bethi erraiten nion... Anton, hi kanibeta joko horrek makurtuko hu... Eta, hola gertatu da... Errana nion... Zenbeit aldiz ere...

ARROXA: Eta zer gertatu zaio...

XURRUP: Han, hori... Han orai, hortzak hautsiak...

ARROXA: Hortzak hautsiak?

XURRUP: Ba jendarmer oldartu da kanibetarekin, eta jo-eta, hortzak hautsi dazkote, eta zafratu dute... Ba, ez da gero ene falta... Nik ez dut ixteriorik nahi zuekin... Bera, hemendik zaiote oldartu...

MANEZ: Ontsa duk... ez diuk guk ere hiretzat deus erraitekorik...

XURRUP: Ah, bon, hola... Bon, hola... (*il se retire*) Eta ixteriorik gabe beraz.

MANEZ: Baietz.

SCENE VI

Les mêmes moins XURRUP

MANEZ: Horra beraz gure etxeko bizimoldia... Horra zertaratzen den familia bat, haren buruzagia edanari emaiten delarik... Han ez da gehiago ez sosegurik, ez goxotasunik, ez bakerik... Eta zonbat holako bazterretan... Agian gure elhe eta egin-ahal guziek egin ez dutenek, presondegiak bederen hobetuko ahal du.

RIDEAU et FIN